

Тема: Літературне «шістдесятництво». Нова хвиля відродження української літератури на початку 1960-х років. «Шістдесятництво» явище культурологічне і соціальне. Його зв'язок із дисидентським рухом. Ідейно-стильове розмаїття, тематична і формотворча новизна творчості «шістдесятників».

Василь Симоненко «Задивляюсь у твої зіниці...», «Я». Коротко про митця («вितязь молоді української поезії»). Традиційність його лірики, образ України, громадянський вибір поета («Задивляюсь у твої зіниці...»). Мотив самоствердження людини у складному сучасному світі, її самодостатність і самоцінність («Я»). Інтимна лірика В. Симоненка («Ну, скажи, хіба не фантастично...», «Ікс плюс ігрек»). Роздуми над поезією митця та її мотивами.

Студенти повинні знати:

- поняття «шістдесятництво» і «шістдесятники»;
- основні віхи життя Василя Симоненка як провідного українського поета;
- основні етапи творчості поета;
- значення творчості Василя Симоненка в українській літературі.

Студенти повинні вміти:

- давати загальну характеристику творчості поетів-шістдесятників;
- розкривати основні чинники формування світогляду Василя Симоненка;
- визначати провідні мотиви та ідеї поезій Василя Симоненка, коментувати художні засоби;
- висловлювати власну думку про патріотизм, почуття власної гідності й самодостатності.

Джерела:

Основна література:

1. Українська література (рівень стандарту) : підруч. для 11 кл. закл. загальн. серед. освіти / Олександр Авраменко, Василь Пахаренко. — К. : Грамота, 2019. – с. 188-193.

Допоміжна література:

1. Слоньовська О. Цикл уроків за творчістю Василя Симоненка. Патріотична, філософська та інтимна лірика // Українська мова і література у школах України.- 2020. - № 6. – С. 44-47.

2. Угніч Р., Білошпицька А. Прийоми критичного мислення та візуалізації навчання як засоби розвитку ключової компетентності «уміння вчитися впродовж життя» // Дивослово. – 2020. - № 4. – С. 2-8.
3. Українська мова та література: Довідник. Завдання в тестовій формі: І част. / О.Авраменко, М. Блажко. - Київ: Грамота, 2019. – С.

Інформаційні ресурси:

1. <https://localhistory.org.ua/texts/reportazhi/28-korotkikh-rokiv-vasilia-simonenka-podorozh-mistsiami-poeta-do-iogo-dnia-narodzhennia/>
2. <https://spravjniistoriyi.com.ua/2023/01/07/krasa-i-tragedija-vasylja-symonenka/>
3. https://ipress.ua/articles/lav_stori_ukrainskyh_klasykiv_abo_tak_nihtu_ne_koh_av_154509.html
4. <https://zno.if.ua/?p=2809>

«Лицар на білому коні» в українській літературі ПЛАН

Вступ

1. Нова хвиля відродження української літератури на початку 1960-х років.
2. Василь Симоненко: життя, мов спалах блискавки
3. Аналіз поезії «Задивляюсь у твої зіниці.....».
4. Аналіз поезії «Я...».
5. Аналіз інтимної лірики Василя Симоненка

Висновок

Епіграф

*Моє життя – розтрощене корито,
І світ для мене – каторга і кліть...
Так краще в тридцять повністю згоріти,
Ніж до півсотніпомаленьку тліть.*

Василь Симоненко

ВСТУП

Поступова демократизація та помірна лібералізація суспільного устрою, які пізніше дістали назву «хрущовська відлига», були наслідком XX з'їзду КПРС (1956) з розвінчанням «культу особи» і врешті зумовили пожвавлення в культурній сфері. Творчу інтелігенцію, яка розробляла оригінальну тематику, виступала проти фальші, елейності у зображенні дійсності, обстоювала

українське національно-культурне відродження і стала ядром духовної опозиції в Україні, об'єднано поняттям *шістдесятники*.

У шістдесяті роки ХХ століття в українську літературу ввійшов молодий, талановитий поет, який згодом став символом правди художнього слова і незрадливої любові до Батьківщини. Це – Василь Симоненко. Не судилося його таланту розкритися вповні, але те, що він створив нетлінне. Слово його – коштовне надбання. Воно сяє всіма мальовничими гранями. Симоненко не думав про літературну славу – вона прийшла до нього посмертно й утвердилася на віки.

1. Нова хвиля відродження української літератури на початку 1960-х років

Рушійним чинником у виникненні руху шістдесятників, на думку І. Дзюби, була потреба українців у духовному оновленні, відродженні. З'явилася «нова хвиля» письменників, яких пізніше визнають фундаторами й старшими представниками шістдесятництва: поети М. Вінграновський, І. Драч, В. Коротич, Л. Костенко, Б. Олійник, Д. Павличко, В. Симоненко, І. Калинець, Б. Нечерда, П. Скунець, В. Коломієць, Р. Лубківський, В. Голобородько, П. Мовчан, В. Підпалій, В. Забаштанський, Р. Третяков; прозаїки Р. Андріяшик, Є. Гуцало, В. Дрозд, Гр. Тютюнник, Вал. Шевчук, Ю. Щербак. Багато з них активно друкувалися в нещодавно створених виданнях «Радянське літературознавство», «Прапор» та перейменованій «Літературній Україні». Їхня творчість ознаменувала початок нової доби в історії української літератури.

Молоде покоління письменників почало орієнтуватися не на сучасних їм класиків соціалістичного реалізму, а на кращі взірці реабілітованої літератури й на письменників початку ХХ століття. *Їх було названо шістдесятниками*.

Шістдесятники – назва нової генерації, тобто покоління, радянської та української національної інтелігенції, що ввійшла в культуру та політику в СРСР у другій половині 1950-х років – у період тимчасового послаблення комуністично-більшовицького тоталітаризму та хрущовської «відлиги», найповніше себе творчо виявила на початку та в середині 1960-х років.

У політиці 60-70-х років ХХ століття «шістдесятники» являли собою внутрішню моральну опозицію до радянського тоталітарного державного режиму.

Шістдесятники виступали на захист національної мови і культури, свободи художньої творчості. Основу руху шістдесятників склали письменники І. Драч, М. Вінграновський, В. Симоненко, Л. Костенко, В. Шевчук, Є. Гуцало, І. Дзюба,

Є.Сверстюк та інші.

Шістдесятники протиставляли себе офіційному догматизмові, сповідували свободу творчого самовираження, культурний плюралізм, пріоритет загальнолюдських цінностей класовим. Значний вплив на їхнє становлення справила західна гуманістична культура, традиції «розстріляного відродження» та здобутки української культури кінця XIX – початку XX століття.

Переплавивши у своїй уяві найрізноманітніші художні явища, вони зважилися на протистоянні «найпередовішому методу» - - соціалістичному реалізму – і дали українській літературі нове, оригінальне, напрочуд розмаїте мистецтво.

Шістдесятники розвинули активну культурницьку діяльність, яка виходила за межі офіціозу: влаштовували неформальні літературні читання, художні виставки, вечори пам'яті репресованих митців, ставили замовчувані театральні п'єси, складала петиції на захист української культури.

Організовані у 1960 р. Клуб творчої молоді в Києві та в 1962 р. клуб «Пролісок» у Львові стали справжніми осередками альтернативної національної культури. Шістдесятники відновили традиції класичної дореволюційної інтелігенції, якій були притаманні прагнення до духовної незалежності, політична відчуженість, ідеали громадянського суспільства та служіння народові.

Першими речниками шістдесятників були Ліна Костенко й автор гостропубліцистичних поезій, спрямованих проти русифікації й національного поневолення України, Василь Симоненко.

За долею кожного з молодих письменників стояла велика потреба нашого народу у духовному відродженні. Це і був ключ до розгадки появи шістдесятників. Вони прийшли в літературу, щоб заповнити вакуум, який з'явився в ній в епоху тоталітаризму.

Естетична незалежність шістдесятників виросла з потужних національних і світових традицій. У цей період в Україну ринули два духовно-інформаційні потоки.

Перший – потужна течія зарубіжної культури, яка до цього часу надходила в національний інформаційний простір «дозовано». Тому шістдесятники стали чи не першими після неокласиків поколінням митців-інтелектуалів, ґрунтовно обізнаних зі скарбами світового мистецтва, в тому числі модерні стичного.

Другий культурний потік – твори реабілітованих українських письменників, переважно представників «розстріляного відродження».

Третім культурним джерелом була народна творчість, що теж надихала молодих письменників на естетичні пошуки.

Найголовнішою *ознакою* літературного шістдесятництва *стала творча індивідуальність, неповторність, взаємна несхожість.*

Усі шістдесятники були в опозиції до влади. Риси їхньої творчості мали деякі спільні ознаки:

- гуманістичний пафос і посилення особистого начала як головні ознаки письменництва 1960-х років;

- «юний ідеалізм», який просвітлює, підносить і єднає;

- шукання правди й чесної позиції. Поетів того часу називали формалістами саме за шукання своєї творчої індивідуальності;

- протистоянні офіційній літературі й усьому апаратові. Протистояння було передусім морального характеру – в публічних виступах або у своїх творах;

- «честь імені». Саме чесні твори стали виразом моральної позиції шістдесятників. Звичайно не кожен твір був бездоганим, не однаково утримувалися на висоті нонконформізму і письменники, але всі вони затаєним голосом громадської думки.

Нонконформізм – незгода, неприйняття норм, цінностей, цілей, домінуючих у конкретній групі в конкретному суспільстві.

Нонконформістське українське мистецтво – це мистецтво, не заангажоване соціалістичною проблематикою.

Однак письменство не спинилося в розвитку. Активне покоління українських шістдесятників (Гр. Тютюнник, І. Драч, Б. Олійник, М. Вінграновський, В. Підпалин, Є. Гуцало, В. Дрозд, Вал. Шевчук та ін.), що виросло в умовах жорстокого ідеологічного пресингу, але не зазнало на собі сталінського терору, вважало своїм обов'язком поглиблювати процес акумуляції національної свідомості. У задушливій атмосфері передгрозя виникли сприятливі обставини для «захаяльного слова». На думку дослідника Ю. Бойка, сприятливість полягала в тому, що «захаяльної творчості ніяка сила викоринити не в стані. Бо є люди і є читачі, що шукають справжнього, а не скаліченого насильством слова. Діють друкарські машинки, гектографи, пишуться рукою переписані копії». І, звичайно ж, пишуться листи, широко побутують епістолярні діалоги.

Під загрозою репресій, ув'язнення в психіатричних лікарнях і концтаборах новітньої доби, ризикуючи не тільки своїм та своїх близьких благополуччям, а й власним життям, І. Світличний, І. Дзюба, Є. Сверстюк, В. Стус, І. Калинець, В. Голобородько та багато інших письменників, яких згодом назвуть *дисидентами*, свою творчу енергію спрямували на боротьбу з тоталітарною системою. Серед розмаїття жанрових різновидів їхньої «захаяльної» та «самвидавівської» творчості переважали вірші й поеми, памфлети, статті,

відкриті листи до керівних осіб та інстанцій, листи-протести, листи-звернення, послання, правозахисні петиції, меморандуми тощо. При цьому рукописи неопублікованих творів іноді привертали гостріший інтерес і зацікавленість громадськості, ніж видрукувана книжка чи стаття.

Саме такий резонанс викликала праця І. Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?» (1966), що, як і переписані від руки вірші Л. Костенко, В. Симоненка, В. Стуса, В. Підпалого, І. Драча, передавалася потай із рук у руки багатьох людей, особливо серед молоді, студентства, і за яку її шанувальників або поширювачів карали безжально.

Твір І. Дзюби був спрямований на захист демократичних свобод і прав людини, лицемірно й демагогічно проголошених у Конституції і розтоптаних «вірними ленінцями» в центрі й на місцях, на пробудження в людей національної свідомості й гідності, проти сваволі КДБ, політичної цензури, закликав до рішучого спротиву імперському монстрові й звільнення України з колоніального рабства.

Рух шістдесятників засвідчив незгасне прагнення українського народу до волі. Вони в нових формах продовжили найшляхетніші традиції українського національно-визвольного і правозахисного руху.

Дисидент- інакодумець.

Дисидентський рух в Україні - рух, учасники якого виступали за вільний розвиток української мови та культури, реалізацію прав українського народу на власну державність.

Доволі поширене уявлення про шістдесятників як невеликий, замкнений на собі гурт елітної літературної молоді, відокремленої від загалу, є хибним. Справді, сталося так, на думку дослідників, зокрема В. Іванисенка, що найперші шістдесятники виявились найталановитішими, а тому й створилася сама собою «обойма» з десятка імен, яку за звичкою називають і тепер. При цьому поза увагою залишається цілий ряд першочергових майстрів слова, які відкрито відмовились від соцреалізму і принципу партійності. Але ж виблискують розбуджені добою шістдесятництва самобутні таланти поетів В. Кордуна, М. Воробйова, В. Рубана, О. Лупія, Б. Мозолевського, П. Засенка, П. Перебийноса, В. Базилевського, М. Луківа, С. Реп'яха, Н. Гнатюк, Г. Чубач, О. Орача, С. Тельнюка, Г. Гордасевич та ін. Духом шістдесятництва пройнята проза В. Захарченка, В. Близнеця, Б. Харчука, В. Маняка, Ю. Мушкетика, С. Колесника, Л. Копань, сатира С. Чорнобривця, Є. Дударя, О. Жолдака, В. Чемериса. Естафету шіст-десятників-критиків пізніше підхопили М. Слабошпицький, В. Брюховецький, Г. Сивокінь, В. Коваль, А. Погрібний, Т. Салига та ін.

Значення громадянського і творчого подвигу славної когорти шіст-

десятиків із плином років не применшується, а в зв'язку з нинішніми складними процесами у літературі й суспільстві набуває нових аспектів. Тому знову й знову перегортаємо поживклі сторінки давніх газет і журналів, шукаємо більше свідчень і фактів, знову запитуємо себе: як змогли вони, шістдесятники, в умовах найжахливішої з будь-яких панівних систем тотального духовного гніту відчутти й виплекати в собі потребу внутрішньої свободи і людської гідності? Як спромоглися зберегти чистоту і шляхетність пориву на духовно уярмленій і окраденій землі, в атмосфері постійного терору, залякування, брехні й цинічної купівлі душ? У яких незглибимих криницях черпали вони мужність і волю до спротиву?

З болем вдивляємося в хрести над ранніми могилами В. Симоненка, В. Стуса, І. Світличного, Г. Снегір'ова, О. Тихого - усіх, хто впав на шляху до незалежності України. Розуміємо, що діяльність шістдесятників полягала не в простому змаганні літературно-мистецьких та суспільних ідей. У двобої зійшлися, за словами І. Франка, «чоловіцтво зі звірством», і могутня звіряча сила зламала сотні й тисячі людських доль, понівечила молодий цвіт нації. Однак не зламала цілого покоління.

Висновок (тези)

- Період «відлиги» після смерті Сталіна та розвінчання його культу створили передумови для появи покоління творчої інтелігенції.

- Шістдесятники змогли утвердитися в літературі, тому що вони спиралися на найкращі зразки вітчизняної й зарубіжної літературної традиції, за основу взяли фольклор, слово Шевченка й митців «розстріляного відродження» та досягнення світової класики. І все це – в умовах переслідування митців.

- Влада вбачала в шістдесятниках зародки опозиційності, так як це покоління прагнуло до оновлення не лише мистецького, а й усього суспільного життя.

- Шістдесятники – генерація подвижників на шляху до України в Україні, котра і словами, і діяннями своїми наражалася на смертельну небезпеку, часто змушена була платити життям за право бути собою або ж платити сумлінням за право бути живим. Тому це покоління – трагічне.

2. Василь Симоненко: життя, мов спалах блискавки

<https://www.youtube.com/watch?v=PPOZozqU5TY>

Інформація для доповнення. У селянській родині в селі Біївці

Лубенського району на Полтавщині на другий день Різдвяних свят, **8 січня 1935 р., народився Василь Симоненко**. У свої неповні 29 літ він згорів просто на очах мільйонів, і той потужний спалах іде до читача донині.

Зростав Василь напівсиротою. Батько залишив родину ще до народження сина. Свою матір Ганну Федорівну з дитинства хлопець бачив за копіткою працею уважної вишивальниці, котра, як і інші сусідки, при блиманні каганця низенько схилялася над гаптуванням рушника чи вишиванки. Ті саморобні обереги з давніх-давен були чи не єдиними прикрасами в селянських оселях. Окрім матері, за малим із дитинства наглядав ще й дід Федір Трохимович Щербань - мамин батько, розумний, начитаний, лагідний та роботящий чоловік. Дід самотужки опанував грамоту, багато читав, шанував науку. У неділю часто сідав за підручники з географії та історії. Сусідські діти (та й Василько з ними) з того підсміювалися: «Дід Щербань готується до екзаменів...» Він любив і знав давню-прадавню українську історію й розповідав її малому внукові. Ті розповіді зроджували в дитячій душі бурю почуттів: «І плачу, було, й сміюся, як слухаю ті пісні... Спасибі ж тобі, дідусю, за те, що ти дав мені...»

Спочатку Василь навчався у Біївській початковій школі. Інині в місцевому музеї вам покажуть чорнильницю та дерев'яну ручку, якими у правописі й арифметиці вправлявся малий. Продовжив навчання у сусідніх селах, спочатку в Єнківцях, потім у Тарандинцях, до яких треба було йти дев'ять кілометрів. Для чотирнадцятилітнього підлітка долати щодня вісімнадцять кілометрів нелегко було, але хлопець проходив їх із почуттям обов'язку і жодного разу не запізнився на перший урок.

По закінченні середньої школи в Тарандинцях випускник навіть отримав золоту медаль, а 1952 р. юнак вступив на факультет журналістики Київського державного університету імені Т. Шевченка. Яким його запам'ятали друзі? Щирим, відкритим, допитливим. І чистим, наче засніжене поле, хоча зими він не любив. Вслухайтесь у ці щирі слова: *«Що я можу сказати про себе? Ще так мало прожито і так мізерно мало зроблено. Хочеться бути людиною, хочеться робити гарне й добре, хочеться писати такі вірші, які б мали право називатися поезією. І якщо це мені вдається рідко, то не тому, що я не хочу, а тому, що мало вмю і мало знаю. Найбільше люблю землю, людей, поезію і... село Біївці на Полтавщині, де мама подарувала мені життя. Ненавиджу смерть. Найбільше боюся нещирих друзів»*.

У 1956 р. старшокурсник журфаку Василь Симоненко зробив у зошиті такий запис: *«Сучасна література - своєрідна артіль незрячих: старші письменники осліпли у 1920-х роках від надмірно яскравого світла, молоді (моє покоління) і народилися сліпими»*.

Цьому слід було чимось зарадити. Це потім їх назвуть шістдесятниками, а поки в українську літературу входило інше покоління, яке нізащо не бажало рости під портретами Сталіна чи інших вождів. У стислі строки треба було здобувати знання, бо ж тільки освіта запалює нові зорі. Ось чому в листі до Анатолія Перепаді Василь жартома писав про себе: «Вечорами - рандеву з Марком Твенном, Блоком, Шевченком і... Ліною Костенко». В іншому листі до товариша Василь зізнавався: "Я зараз марю Іваном Драчем, Миколою Вінграновським, Євгеном Гуцалом. Ці парубки натворили на Україні чимало гвалту...».

Разом із Василем Симоненком до сучасної української культури увійшла поетична когорта («батальйон молодих та завзятих») його університетських товаришів: Микола Сом, Василь Діденко, Олесь Лупій, Микола Сингаївський, Петро Засенко, Дмитро Головка, Тамара Коломієць та ін. Визначаючи власне поетичне кредо, він написав програмний вірш «Толока»:

Поезія безплідна, як толока.

Усе завмерло, мов пройшла чума, -

Немає Брюссова, немає Блока,

Єсеніна і Бальмонта нема!

Біля керма запроданці, кастрати

Дрижать від страху в немочі сліпій...

Коли б оту толоку розорати,

Шевченко міг би вирости на ній!

3-го лютого 1956 р. з'явився його ще один важливий вірш «Поет», опублікований, щоправда, тільки 1988 р.:

Я не вмирав. На прив'язі міцному

Мене, мов пса, покірні холуї

Тримали в закутку холодному, тісному,

Закинувши в віддалені краї.

Та, не піддавшись зарібку легкому,

Я не прислужував ніколи і нікому.

Улітку 1957 р. Черкаси зустріли молодого випускника журфаку пахощами стиглих яблук та груш. Учорашній студент очолив відділ культури обласної газети «Черкаська правда». І закрутилося - рецензії на нові кінофільми і театральні постановки, огляди проблем у мистецтві й культурному житті Черкащини. Квартири він ще не мав, але швидко закохався й одружився. Миловида кур'єрка «Черкаської правди» Людмила Півторадня з блискавицями синіх очей невдовзі народила сина Олесья. До своєї молодій родини в Черкаси син забрав матір Ганну Федорівну.

Життя потребувало нових особистостей з молодих, творчих. Три роки, від

лютого 1960 р., Василь Симоненко віддав щойно створеній газеті «Молодь Черкащини», поки не став власним кореспондентом «Робітничої газети» в Черкаській області.

Справді, діапазон інтелектуальних інтересів Василя Симоненка вражав. Виявляється, він схилився перед давніми східними сказаннями - книгою моральних заповідей індійського народу «Махабхарата» («Ніколи не роби того, що не сприяє суспільному благу або чого ти будеш соромитися»), філософськими поемами «Бхагавадгіта» і «Рамаєна». Він вважав неправильним, що середня освіта в Україні практично не дає уявлення про давні шедеври світової культури.

Усе ж улюбленим письменником Василя Симоненка був Іван Котляревський. Часом із кабінету завідділу культури «Молоді Черкащини» лунав дружний регіт. Смакуючи жартівливі описи пригод троянців, перелицьованих в українських козаків, Василь уголос читав уривки з «Енеїди» відвідувачам.

Ще зі студентських часів Василь Симоненко ночами писав поезію. Його зоряна година настала, коли навесні 1962 р. в Черкаси приїхала завідувачка редакції поезії столичного видавництва «Держлітвидав» Надія Лісовенко. Вона саме шукала молоді таланти, аби видати збірку в серії, що так і називалася - «Перша книга». Із 300 уже складених поезій автор швидко назбирав потрібний обсяг. Хоча рукопис Симоненка з-поміж інших тек від членів обласного літоб'єднання з'явився в останній момент, ловчиня талантів прихопила його із собою навіть не читаючи. Вірші настільки вразили редакторку, що, не доїхавши до Києва, вона надіслала авторові звістку: «Прочитала рукопис. Обіцяю дати “зелену вулицю”».

Минуло кілька місяців, і поетів товариш, перекладач Анатолій Перепадя привіз зі столиці в Черкаси сигнальний примірник першої збірки «Тиша і грім». Коли книжка надійшла у продаж, стало зрозуміло: в Україні народилася наднова зірка української поезії. З легкої руки Надії Лісовенко поезії потрапили до відомого літературознавця й критика Степана Крижанівського, котрий дав їм найвищу оцінку, а вірші «Жорна» та «Дід умер» і взагалі назвав... геніальними. І написав передмову до дебютної книжки поезій.

У 1962 р. Василя Симоненка прийняли в члени Спілки письменників України. Після виходу першої збірки він окрилено планував вступати до аспірантури Інституту літератури АН УРСР. Проте життя розпорядилося по-іншому.

Навесні 1960 р. в Києві засновано Клуб творчої молоді. Тут збиралися, щоб обговорити мистецькі й громадські питання, послухати гарну поезію й музику; тут проходили вистави, виставки, вечори пам'яті відомих діячів: Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, М. Куліша, Л. Курбаса, влаштовували

виступи у пресі тощо. Василя Симоненка залучили до роботи у громадській комісії, яка мала перевірити чутки про розстріли у сталінських катівнях і відшукати місця масових поховань жертв червоного терору. Разом із художницею Аллою Горською вони обходили десятки прикиївських сіл, опитали сотні й сотні тамтешніх жителів, виявили урочища, де, за свідченням селян, більшовицькі кати ховали сліди мерзенних злочинів.

Згодом за участю активних членів Клубу творчої молоді було складено й надіслано до Київської міської ради колективний меморандум із вимогою оприлюднити місцезнаходження масових поховань, аби згодом перетворити їх на національні місця скорботи та народної пам'яті. **Василь Симоненко, Алла Горська та Лесь Танюк виявили таємні братські могили жертв сталінізму, а саме:** місця масових поховань на Лук'янівському та Васильківському цвинтарях, у хащах Биківнянського лісу. Про це також було заявлено до міської ради.

Душа боліла особливо після **жахливого випадку**, свідками якого вони стали. У щоденнику Лесь Танюк описував потрясіння Василя Симоненка, коли вони ходили між соснами Биківнянського лісу, а під ногами буквально вгиналася земля на братських могилах. Тим часом неподалік місцеві безтурботні хлопчачки грали у футбол... чийось білим черепом, простреленим наскрізь кулею.

23 грудня 1962 р. він і написав «Пророцтво 17-го року», де прямо сказав про винуватців небаченої жорстокості й сіячів пустоголової байдужості в незміцнілих молодих душах. Після появи меморандуму та оприлюднення перших висновків Клуб творчої молоді влада почала всіляко переслідувати.

Улітку 1962 р. на залізничному вокзалі в Черкасах між буфетницею ресторану і Василем Симоненком сталася суперечка, причиною якої послужило те, що за кільканадцять хвилин до обідньої перерви вона відмовилася продати йому пачку цигарок. Шум привернув увагу двох міліціонерів, які вимогливо попросили пред'явити документи. Їхня реакція на редакційне Василеве посвідчення була неадекватною: на очах у здивованої публіки вони скрутили поетові руки й потягли до вокзальної кімнати міліції. Тепер важко сказати, наскільки спланованою була ця «акція». Можливо, вона планувалася спонтанно по тому, як Василя затримали, однак тієї ночі Симоненко невідомо чому опинився в камері затриманих лінійного відділення міліції аж за тридцять кілометрів від обласного центру - у містечку Сміла, де його по-звірячому побили.

Те побиття стало фатальним: у Симоненка розвинувся рак нирок. Його серце зупинилося близько двадцять третьої години **13 грудня 1963 р.**

Після смерті Симоненка вийшли його поетичні збірки «Земне тяжіння»

(1964), «Поезії» (1966), «Лебеді материнства» (1981), «Поезії» (1985). Із його доробку збереглися також новели (збірка «Вино з троянд») і казки для дітей («Подорож у країну Навпаки», «Цар Плаксій і Лоскотон»).

Самвидавну поезію митця було надруковано за кордоном разом із фрагментами його щоденника «Окрайці думок» у журналі «Сучасність» (1965) та в збірці «Берег чекань» (1965).

1995 р. за збірки поезій та прози «Лебеді материнства», «У твоєму імені живу», «Народ мій завжди буде» Василь Симоненко удостоєний Національної премії України імені Т. Шевченка (посмертно).

3. Аналіз поезії «Задивляюсь у твої зіниці...»

Вірш «Задивляюсь у твої зіниці» — це задушевна розмова сина з матір'ю. Звучить вона щиро, сердечно, бо Україна виступає не як поняття загального політичного характеру, вона — жива, найдорожча мати. І їй адресує поет всю любов, стурбованість, відданість і ласку ліричного героя, від імені якого провадиться рада — порада, щира синівська сповідь: «Задивляюсь у твої зіниці, голубі і тривожні, ніби рань». Їй — найглибший вияв патріотичних почувань, з нею привселюдно ведеться діалог любові і сердешної поваги.

❖ Перегляд відеопоезії «Задивляюсь у твої зіниці»

<https://www.youtube.com/watch?v=1Git6b3s4I4>

➤ У вирі буденної суєти ліричний герой наче на мить зупинився, щоб звести подих і подивитися в материні очі, побачити те, що промениться в них тільки для сина, набратися натхнення і сили на майбутнє. Пристрасності поезії надає художній засіб градації: «Україно! Ти моя молитва, ти моя розпука вікова...».)

➤ *Образ України в поезії Василя Симоненка* - місткий, динамічний, персоніфікований, ідейно насажений, по-шевченківськи піднесений до рівня найбільшої святості, «вселенської совісті», молитви, опоетизований на найвищих емоційних реєстрах людської душі.)

➤ Радянська цензура вилучила з твору третю строфу «Ради тебе перли в душі сію, ради тебе мислю і творю. Хай мовчать Америки й Росії, коли я з тобою говорю», а також у прикінцевому рядку замінила епітет «священне» на «червоне». Як ви думаєте, з якою метою це було зроблено?

➤ *Віршовий розмір* — шестистопний ямб.

У творі використано перехресне римування: зіниці — блискавиці, рань — повстань.

Художні засоби:

- Епітети: «червоні блискавиці», «мама горда і вродлива», «святе синівське право», «зіниці голубі, тривожні», «хмари бурякові», «священне знамено».
- Метафори: «плине за роком рік», «перли в душі сію», «мовчать Америки й Росії», «чорти живуть на небі», «сичать образи».
- Порівняння: «зіниці голубі, тривожні, ніби рань».
- Звертання: «Україно!», «недрузи лукаві», «друзі», «нене».
- Гіпербола: «битви споконвічний грюк».
- Риторичне питання: «Як же я без друзів обійдуся, без лобів їх, без очей і рук?»
- Риторичні оклики: «Ти для мене диво!», «Одійдіте, недрузи лукаві!», «Друзі, зачекайте на путі!».
- Літота: «Я втоплюся крапелькою крові».

Літпаспорт поезії

Рід літератури: патріотична лірика.

Жанр: ліричний вірш.

Тема: роздуми над долею рідної землі, її історії; розкриття щирих синівських почуттів поета до своєї Батьківщини.

Ідея: Возвеличення любові до рідної землі, заклик до земляків любити Вітчизну, дбати про її майбутнє.

Доповнення. У поезії Василь Симоненко гордо й одверто заявляє про свою любов до України, говорить про те, що Батьківщина завжди була, є і буде найважливішою для нього. Поезія написана у формі монологу ліричного героя, зверненого до матері-України.

У вирі буденної суєти ліричний герой наче на хвилинку зупинився, щоб звести дух, подивитися в материні очі. Побачити все, що приховане в них тільки для сина. Набратися натхнення й сили для подальших битв. Вир життя постійно перериває тихий діалог сина-патріота й матері. Тому в поезії стільки звертань: «Україно!», «мамо горда і вродлива», «неначе». Починається вірш рядком, який налаштовує на зустріч з коханою ліричного героя. Але ця кохана – Україна, мати, з якої герой не полишає дивуватися, якою пишається, заради якої творить. Цілісність образу Вітчизни раз у раз подається через глибину думки, психологічну напруженість, динамічність.

У цій поезії громадянські мотиви поєдналися з особистими, що свідчить про глибокий патріотизм автора, злиття в його душі найсвятішого образу матері з образом Батьківщини, задля якої творчість поета – ті самоцвіти-перли, які віддає він людям; його інтелект працює тільки для неї. Риторичні оклики, звертання підкреслюють схвильованість ліричного героя.

4. Аналіз поезії «Я..»

Незважаючи на політичні утиски Симоненка, майже всім його творам щастило знайти своїх читачів. Василь Андрійович жартував, що його «черкаська цензора» у місцевій пресі дозволяла до друку навіть ті твори, які в столиці нізащо не опублікували б. До таких можна зарахувати вірш «Я...».

Він дивився на мене тупо
Очицями, повними блекоти:
— Дарма ти себе уявляєш пупом,
На світі безліч таких, як ти.

Він гримів одержимо і люто,
І кривилося гнівом лице рябе,
Він ладен був мене розіпнути
За те, що я поважаю себе.

Не стала навколішки гордість моя.
Ліниво тяглася отара хвилин...
На світі безліч таких, як я,
Та я, їй-Богу, один.

У кожного "Я" є своє ім'я,
На всіх не нагримаєш грізно,
Ми — не безліч стандартних "я",
А безліч всесвітів різних.

Ми — це народу одвічне лоно,
Ми — океанна вселюдська сім'я.
І тільки тих поважають мільйони,
Хто поважає мільйони "я".

5. Аналіз інтимної лірики Василя Симоненка

Поезії Василя Симоненка «Ну, скажи, хіба не фантастично.» та «Ікс плюс ігрек» різко контрастують з віршами «Задивляюсь у твої зіниці...» та «Я...» як за мотивами, так і за настроєм, і за сприйняттям. Тому відмінність можна пояснити належністю віршів до різних видів лірики. Твори «Задивляюсь у твої зіниці...» та «Я...» глибоко патріотичні за змістом, у них проголошується ідея нерозривної єдності людини з суспільством, яскраво звучать мотиви відданості

Батьківщині, любові до неї та самоствердження людини у складному сучасному світі. Отже, ці твори належать до громадянської лірики. А ось у поезіях «Ну, скажи — хіба не фантастично...» та «Ікс плюс ігрек» читач усвідомлює: щирість особистих почуттів людини — це невід'ємне багатство її духовного світу. Вірші, у яких настрої ліричного героя викликані особистими переживаннями, належить до інтимної лірики.

Інтимна лірика Василя Симоненка — потужне крило його поезій. Неповторність віршів про кохання — в художньому дослідженні філософії почуття, його найтонших нюансів, від романтичного захоплення до гіркого розчарування. У серці юнацькому бриніла пісня кохання.

На папір лягали задушевні пісні про неї — омріяну і суджену, ніжну білу мрію.

Аналіз поезії «Ну, скажи, хіба не фантастично...»

- *Перегляд відеоролика на пісню «Не Моя...» у виконанні гурту Kozak System. <https://www.youtube.com/watch?v=HqeNjgxf-LU>*

Ця пісня - титульний трек з однойменного мініальбому, на який зроблено експериментальне ліричне відео. Гурт дав своє бачення лірики Василя Симоненка. Вірш «Ну, скажи, хіба не фантастично...» доповнений поетичною синергією від Олександра Положинського.

У поезії автор сконцентрував свої міркування про колізії любові, її драматичну, іноді трагічну розбіжність, власні сумніви й перестороги. Напруга сердечної драми зумовила відповідну форму вірша, написаного «драбинкою». Імпульсивні фрази передають хвилювання закоханого, «розламують» строфу, бо головне для автора – схопити стихію внутрішніх переживань.

У поезії ліричний герой усвідомлює, що «доки мерехтять світи, буду Я приходити до Тебе, і до інших йтимуть горді Ти», погоджується з простою істиною - «Скільки раз це бачила Земля!». При цьому відкидає зовнішню типологію, адже те, що відбувається в його житті й у житті коханої, має значення тільки для них, а не для когось, тому наголошує: «Ми не вічні, ми з тобою просто - ти і я».

У вірші взаємини закоханих висвітлено як конкретну неповторну подію, що набуває глибокого узагальнення: вічність реалізується через змістовну, духовно збагачену мить, якою виповнюється життя певних людей. Така можливість дається один-єдиний раз і часто не збувається, коли розминаються шляхи між спорідненими серцями, які не спромоглися впізнати одне одного.

Літпаспорт поезії

Жанр: ліричний вірш.

Вид лірики: інтимна.

Тема: зображення нероздільного кохання ліричного героя, його філософські роздуми.

Ідея: переосмислення ставлення ліричного героя до коханої, переживання, що не зумів зберегти стосунки.

Головна думка: кохання — це найпрекрасніше почуття на Землі.

Віршовий розмір: змішаний, переважає п'ятистопний хорей.

Аналіз поезії «Ікс плюс ігрек».

Я не заздрю уже нікому —
Де ще мудрих таких знайти?
Це ж мені стало вперше відомо:
Ікс плюс ігрек — це будеш ти.

І здається, що я володію
Віковичним секретом краси
Лиш тому, що я розумію
Загадкові твої ікси.

Розумію? Який там розум!
Просто здорово, що ти є!
Що вслухається в ніжні погрози
Збаламучене серце моє.

Я не заздрю уже нікому —
Де ще мудрих таких знайти?
Одному лиш мені відомо:
Ікс плюс ігрек — це будеш ти.

Символіка назви твору. Назва-формула цієї поезії закодувала «вічний секрет краси», уособлений у чорнявій математичці, якій присвячено твір.

Симоненко тлумачить «математику» любові у вірші «Ікс плюс ігрек» як органічна єдність зовнішньої і внутрішньої краси людини В. Симоненко вмів бачити її суть, відмежовуючи істину від брехні, пристрасті від чеснот, «збаламучене серце» від здорового глузду. Тому кохання його героїв триває

безтурботно, радісно, з легким іронічним усміхом, не наражаючись на підводні камені сумнівів і розчарувань. Симоненко по-своєму відгадував таємничі ікси любові: то у глибокодумній філософії життя, то в пульсації молодечої крові закоханої людини.

Літпаспорт поезії

Тема: зображення першого захоплення своєю вчителькою.

Ідея: оспівування жіночої краси в образі чорнявої математички.

Художні засоби:

- *епітети:* віковічної краси, ніжні погрози;
- *метафори:* що вслухається в ніжні погрози збаламучене серце моє;
- *риторичний оклик:* просто здорово, що ти є!;
- *риторичне питання:* де ще мудрих таких знайти?

ВИСНОВОК. З легкої руки Олеся Гончара ми називаємо Василя Симоненка «витязем молодії української поезії». Гончар писав: *«Серед літераторів трапляються й такі, без яких їхня доба могла б спокійно обійтися, нічого істотного не втративши. А є такі, що стають виразниками свого часу, живими нервами його драм і борінь, відтворюють у собі самий дух епохи – її кровообіг проходить крізь них. Є такі, чия творчість стає ніби часткою нашого буття, часткою повітря, яким ми дихаємо, і тих ландшафтів, що нас чарують, і помислів, що ними живемо... Василь Симоненко такого типу поет.»*